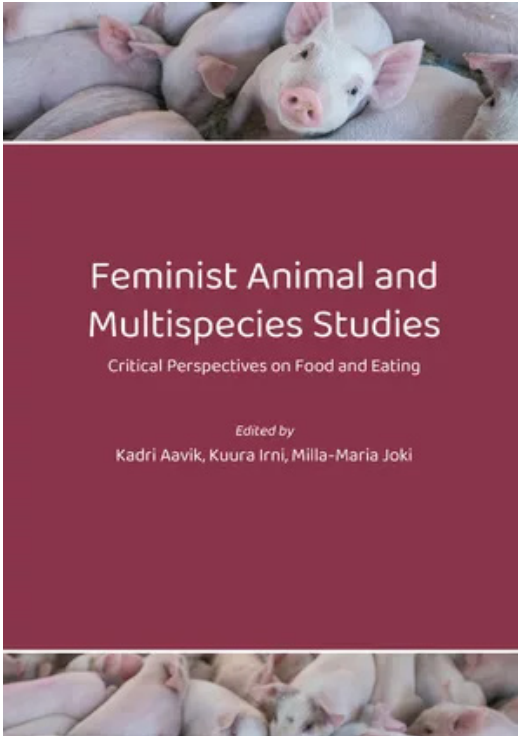


## Näkökulmia feministiseen eläintutkimukseen

Tiina Ollila



Kadri Aavik, Kuura Irni  
& Milla-Maria Joki (toim.) (2024)  
*Feminist Animal and Multispecies Studies:  
Critical Perspectives on Food and Eating.*  
Brill: Leiden and Boston. 399 s.

*Feminist Animal and Multispecies Studies: Critical Perspectives on Food and Eating* on tuore lisäys Critical Animal Studies -sarjaan (Brill, 2024). Toimittajat ovat sukupuolentutkimuksen apulaisprofessori Kadri Aavik, vanhempi yliopistonlehtori Kuura Irni ja väitöskirjatutkija Milla-Maria Joki. Teos on kirjoitettu hankkeessa *Ilmastokestävyys keittiössä – Ruokakulttuurin murroksen arkiset mahdollisuudet*.

Kirja käsittelee kriittistä feminististä eläin- ja monilajisuustutkimusta. Luvut liittyvät ruoantuotantoon, syömiseen ja monilajisiin suhteisiin. Kirjoittajat ovat sukupuolentutkimuksen, filosofian, etiikan ja

sosiologian tutkijoita, jotka hyödyntävät ja vahvistavat kriittisen eläintutkimuksen, feministisen teorian ja monilajisen tutkimuksen välisiä yhteyksiä. Kirjassa kehitetään esimerkiksi transinkluusiivista ekofeminismistä ja dekoloniaalisia näkökulmia veganismiin. Teoksessa on kuusi osaa. Viisi päälukua sisältävät 11 alalukua, ja kuudennessa osassa on kaksi haastattelun perustuvaa tekstiä.

Kirjan tavoitteena on tuoda ekofeminismistä ja valtavirtafeminismistä lähemmäs toisiaan. Toimittajat toteavat, että ekofeministiset ja muut kriittiset näkökulmat eläinten käyttöön on jätetty huomiotta valtavirtafeministisessä teoriassa. Näiden näkökulmien yhdistämiselle onkin tarvetta.

Aavik, Irni ja Joki pyrkivät laajentamaan kriittisen eläintutkimuksen ja eläinaktiivisuuden käsitteellistä pohjaa, joka on heidän mukaansa nojannut kaipa-alaisiin ja maskuliinisiin käsityksiin aktivismista. Viime vuosina on ilmestynyt muitakin kriittistä eläintutkimusta uudistavia avauksia, joiden näkökulmina ovat kriittinen vammaistutkimus, eläimellistäminen, toiseuttaminen ja kolonialismi (esim. Cudworth, McKie & Di Turgoose 2024; Khazaal & Almiron 2021; Montford & Taylor 2020; Jenkins, Montford & Taylor 2020).

### Maantieteellisyys ja rajat

Ensimmäisen osan ensimmäinen luku käsittelee sikoja, puhtauspolitiikkaa ja populaatioiden kontrollointia Puolan sikaruttoepidemiassa. Marianna Szczygielska ja Agata Kowalewska kirjoittavat, että tuotantosiä pidetään erillään luonnonvaraisista eläimistä bioturvallisuuden nimissä. Kun taudista puhutaan viranomaispuheessa ja mediassa, ei olla huolissaan villisioista, vaan ne ollaan valmiita tappamaan ennaltaehkäisevästi, jotta tauti ei tarttuisi tuotantosikoihin. Villisiat lisääntyvät nykyään vauhdikkaasti ilmastonmuutoksen ja maataloudessa käytettävien viljelykasvien valikoiman takia. Kirjoittajat huomauttavat, että paradoksaalisesti villisikojen lisääntymismenestys vaarantaa teollisen siantuotannon, vaikka nimenomaan sian hedelmällisyys on edellytys tuotannolle. Toisin sanoen he pohtivat, miten lisääntyminen liittyy tuotantoeläinten jalostukseen ja villieläinten biopoliittiseen hallintaan. Kirjoittajien mukaan lihantuotannon biopoliittisissa analyyseissä voisi keskittyä aikaisempaa enemmän

eläinten lisääntymiseen, koska se ylläpitää nykyistä ruokajärjestelmää.

Toisessa luvussa Ezgi Burgan Kıyak tekee feminististä monilajista etnografiaa Mustanmeren yläköjen laidunmailla Turkissa. Aiheessa hypätään toisenlaiseen eläintuotantoon: laiduntaviin nautoihin, joilla on läheiset suhteet paitsi muihin nautoihin, myös naisiin, jotka omistavat ne. Kirjoittaja kysyy, miten naistuottajat sekä puolustavat että kyseenalaistavat lajismia, siis lajiin perustuvaa sortoa, ja miten kulttuuriset olosuhteet vaikuttavat lajismista käytäviin moraalisiin neuvotteluihin. Naiset perustelevat lehmien pitoa perheen ruokkimisella ja uskonnolla.

### **Riippuvuussuhteita, hoivaa ja eläimet huomioivaa pedagogiikkaa**

Toisessa osassa Marie Leth-Espensen kirjoittaa eläinten turvakodeista, joissa vapautta korostavat eläinutopiat ja hoivan käytännöt törmäävät tuotantoeläinten kasvattamisen logiikoihin ja lainsäädännön rajoituksiin. Tanskan eläinten hyvinvointilainsäädäntö, kuten Suomenkin, vaatii välttämään tarpeetonta kärsimystä ja kipua. Vaikka tätä ei kirjaimellisesti noudateta missään eläintuotannossa, turvakoteihin sovellettuna eläinlääkärit saattavat tulkita lakia niin, että he suosittelevat loukkaantuneiden tai sairaiden eläinten lopettamista hoidon sijaan. Eläinlääkärit eivät myöskään aina osaa tai halua auttaa kaikkia turvakotien eläimiä. Vaikka tuotantoeläinten turvakodissa eläin onkin pelastettu tuotantoon liittyvistä käytännöistä ja kivuliaista toimenpiteistä, tuotantoeläinten kehot ovat yhä samat. Vaikka tuotantoeläimen voi pelastaa tuotantotalalta, jalostettu keho voi aiheuttaa kipuja ja harmejä myös turvakodissa.

Toisessa luvussa Milla-Maria Joki kirjoittaa julkisuudesta ja vammaisuudesta internet-ilmiöksi tulleen Lil BUB -kissan kautta. Äkkiseltään voi ihmetellä, miten aihe liittyy teoksen teemaan, ruokaan. Osa kissasta kuvatuista videoista koskee syömiskäytäntöjä. Videot näyttävät kissan syövän märkäruokaa, ja kissan kasvojen rakenteen takia syöminen aiheuttaa sotkua, jonka Lil BUBin huoltaja puhdistaa. Joissakin videoissa Lil BUB, jolla on harvinainen osteopetroosi, kävelee ruokakulhoaan kohti vaivalloisesti. Huoltaja arvioi kissansa elämänhalua ja -laatua sen hyvän ruokahalun perusteella. Hän perustelee näin seuraajille, että kissan elämä on elämisen arvoista eikä eutanasia

ole ajankohtainen asia. Julkkiskissan kautta Joki käsittelee monia teemoja: sosiaalisen median vaikutuksia sekä uusliberaristisen ja kapitalistisen yhteiskunnan mediaympäristöä, joka fetisoi vammaisuutta ja mahdollistaa eläinten ei-suostumuksellisen käytön voiton välineinä.

Kirjan kolmas osio käsittelee koulutusta. Sekä kriittinen että feministinen pedagogiikka ovat juurtuneet ihmiskeskiseen maailmankuvaan, jota muun muassa ekofeministinen pedagogiikka haastaa. Alka Aroran esittelemä viitekehys (*integral feminist vegan pedagogy IFVP*) pohjautuu kriittisen eläinpedagogiikan ja ekofeministisen pedagogiikan näkemyksiin. Lisäksi se syvennyy kehollisiin, affektiivisiin ja hengellisiin kysymyksiin, joita nousee esiin, kun luokassa käsitellään eläinten hyväksikäyttöä. Maneesha Deckhan luku käsittelee lasten kasvatusta ja kasviperäistä ruokavaliota kriittisen eläinpedagogiikan näkökulmasta. Deckhan lähestymiseen ei sisälly henkisiä ja uskonnollisia näkökulmia Aroran kehyksen tapaan.

### **Ekofeministisen teorian uudelleenahmottelua**

Kirjan neljäs osio luo ekofeminististä teoriaa osaltaan uusiksi. Ekofeminismi on ollut muihin feminismeihin nähden marginaalissa, ja sitä on syytetty essentialismista ja etnosentrismistä muun muassa siksi, että jotkut ekofeministit ovat käsitelleet sukupuolta binäärisesti. Muistan ihmetelleeni gradua tehdessäni, miten vähän ekofeminismistä löytyi suomeksi tai edes englanniksi tuoretta tutkimusta. Ajattelin olevani muut eläimet ja ympäristön huomioidessani ekofeministi, eikä se tarkoittanut minulle nais erityisyyttä tai transihmiset ulossulkevaa ajattelua. Nykyään valtavirtaa olevan intersektionaalisen feminismin tutkimusintresseihin ja politiikkaan ei yleensä sisällytetä muunlaisia. Tunnetun ekofeministitutkija Greta Gaardin mukaan ekofeminismin syyttämisen essentialismista joidenkin tekstien ongelmallisuuksien vuoksi on retorinen strategia, joka on mahdollistanut eläinten ja luonnon hylkäämisen keskeisinä analyttisinä teemoina feminismissä. (Gaard 2011, 2017; Cudworth 2005.)

Kuura Irnin luku hahmottelee intersektionaalista ja transinklusiivista ekofeminismia. Irni on huolissaan siitä, että feminismin ymmärrys kriittisessä eläintutkimuksessa ja vegaanifeministisessä teoriassa on kaventunut. Hän pyrkii löytämään siltoja eko-

feminismin ja trans- ja queer-sensitiivisen intersektionaalisen feminismin välille.

Sanna Karhu esittää ekofeministisen maitoteollisuuden kritiikin. Hän problematisoi queer- ja transnäkökulmista ajatusta, että vain äskettäin synnyttäneet cisnaiset voisivat imettää. Hän kyseenalaistaa oletuksen, että feministisen teoreettisen huomion tulisi kohdistua maitoaiheessa ensisijaisesti vain ihmisen maitoon. Sen sijaan, että teoretisoitaisiin ihmisen ja lehmän jakamaa ”nisäkäsäityttä”, Karhu ehdottaa ekofeministisen maitotutkimuksen lähtökohdaksi ja kohteeksi lehmien lisääntymiskyvyn kapitalistisen hyväksikäytön kritiikkiä.

### **Veganismi, dekolonisaatio ja aktivismi**

Viides osio käsittelee veganismia ja vastarinnan mahdollisuuksia. Kadri Aavik kertoo tekemästään tutkimuksesta suomalaisten ja virolaisten vegaanimiesten keskuudessa. Hän käsittelee vegaanimiesten asemoitumista suhteessa maskuliinisuuden ihanteisiin ja hallitsevien maskuliinisuuksien haastamista.

Irnin toinen luku pureutuu ekofeminismin ja feministisen tutkimuksen pohjalta ristiriitaisuuksiin, joita liittyy kissan kanssa elämiseen. Hän soveltaa Donna Harawayn ajattelua vaikeuksissa pysyttelystä (*staying with the trouble*) kissan kanssa elämisen ja vegaanisen ruokapolitiikan teemassa. Voiko kasvissyöjä ruokkia kissansa lihalla? Miten käsitellä sitä eettistä ongelmaa, että toisia eläimiä käytetään toisten ruokana? Entä voiko kissaa ruokkia eettisesti kasviperäisellä ruoalla?

Daniela Rosendo, Fabio A. G. Oliveira ja Tânia A. Kuhnen tarkastelevat dekolonisaation ja lajismien vastustamisen välistä suhdetta. He puolustavat dekolonialistista veganismia ”murtuneen paikan” näkökulmasta dekolonialistisena ekofeministisenä käytäntönä. Kirjoittajat ymmärtävät veganismin käytännöiksi, joilla taistellaan lajiperustaista syrjintää vastaan samalla kun huomioidaan muut ihmisiin ja muunlajisiin kohdistuvat sarron muodot, jotka liittyvät ruoantuotantoon ja -laittoon.

Teoksen tekstit painottuvat teoreettiseen keskusteluun, hoivaan, ruokaan ja koulutukseen, mutta kuudes osio käsittelee intersektionaalista aktivismia. Osiossa on kaksi kirjan toimittajien tekemää haastattelua. Aktivistihaastattelut tuntuvat kirjan päättävänä teksteinä hieman irrallisilta, vaikka feministisessä

ja kriittisessä eläintutkimuksessa onkin paljon kyse tutkija-aktivistin tai aktivisti-tutkijan positiosta, mitä jonkin verran käsitelläänkin johdannossa. Lukijana olisin kaivannut haastattelujen parempaa kytkeytymistä kirjan kokonaisuuteen esimerkiksi siten, että niiden yhteydessä olisi ollut enemmän kirjan toimittajien tekemää kontekstointia ja yhteenvetoa.

### **Lopuksi**

Kirjassa puhutaan muun muassa *feministisestä monilajisesta etnografiasta, feministisestä eläintutkimuksesta, feministisestä hoivaetiikasta, dekolonialisesta feminismitä, mustasta feminismitä, queerfeminismitä, transinklusiivisesta analyysistä, feministisestä maitotutkimuksesta, vegaanisesta ekofeminismitä, vegaanitutkimuksesta, kriittisestä eläintutkimuksesta* ja niin edelleen. Jään miettimään lähestymistapojen runsautta. Eri lähestymistavat tarjoavat monipuolisia näkökulmia, mutta voivat myös luoda vaikutelman tutkimuskentän hajanaisuudesta. Lähestymistapojen ja terminologian runsas määrä voi tehdä aihepiiriin perehtymisen haastavaksi, erityisesti aiheeseen tutustuville. Eri käsitteiden ja näkökulmien välisiä yhteyksiä ja eroja ei vedetä kirjan kokoavissa teksteissä yhteen, jolloin lukijan voi olla vaikea hahmottaa näkökulmien suhteita ja kokoa tutkimuskentällä.

Teos on tärkeä lisäys kriittiseen eläintutkimukseen ja feministiseen tutkimukseen. Toimittajat onnistuvat tuomaan yksiin kansiin näkökulmia, jotka haastavat feministisen tutkimuksen ihmiskeskeisyyttä ja eläintutkimusta ottamaan monipuolisemmin huomioon sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden. Vähemmälle käsittelylle jäävät muun muassa väkivalta- ja kuolemantutkimuksen näkökulmat. Ehkäpä mukana olisi voinut olla syventäviä näkökulmia kapitalismin vaikutusten analyysiin ja ympäristöpolitiikkaan.

*Tiina Ollila on väitöskirjatutkija sukupuolentutkimuksessa ja kriittisen eläintutkimuskentän aktiivi. Hän tunnisti itsessään lapsena ensin muunlajisten eläinten puolustajan, sittemmin teininä feministin. Hänen tutkimusintressinsä liittyvät teolliseen eläintuotantoon ja teurastamisen oikeuttamiseen. Tällä hetkellä Ollila toimii Thanatos-verkkolehden toimitussihteerinä.*

**Kirjallisuus**

- Cudworth, Erika (2005) *Developing Ecofeminist Theory: The Complexity of Difference*. Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Cudworth, Erica, McKie, Ruth E. & Turgoose, Di (toim.) (2024) *Feminist Animal Studies – Theories, Practices, Politics*. London: Routledge.
- Gaard, Greta (2017) Posthumanism, Ecofeminism, and Inter-Species Relations. Teoksessa MacGregor, Sherilyn (toim.) *Routledge Handbook of Gender and Environment*. London: Routledge, 115–129.
- (2011) Ecofeminism Revisited: Rejecting Essentialism and Re-Placing Species in a Material Feminist Environmentalism. *Feminist Formations* 23:2: 26–53. <https://doi.org/10.1353/ff.2011.0017> (haettu 6.10.2024).
- Jenkins, Stephanie; Montford, Kelly Struthers & Taylor, Chloë (toim.) (2020) *Disability and Animality: Crip Perspectives in Critical Animal Studies*. London: Routledge.
- Khazaal, Natalie & Almiron, Núria (toim.) (2021) *Like an Animal: Critical Animal Studies Approaches to Borders, Displacement, and Othering*. Boston: Brill.
- Montford, Kelly Struthers & Taylor, Chloë (toim.) (2020) *Colonialism and Animality – Anti-Colonial Perspectives in Critical Animal Studies*. London: Routledge.